

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2540 ช้างป่าจำนวน 2 ตัว เสียชีวิตเพราะได้รับสารพิษจากการทำไร่สับปะรดบริเวณพื้นที่บ้านรวมไทย หมู่ที่ 7 ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี และช้างป่าจำนวน 1 ตัว ถูกยิงเสียชีวิต และถูกเผาทั้งด้วยยางรถยนต์บริเวณบ้านพุดอน หมู่ที่ 8 ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี เนื่องจากเข้ามากินสับปะรดที่ราษฎรได้ปลูกไว้ ซึ่งเหตุการณ์ช้างป่าเสียชีวิตทั้ง 2 กรณีสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ได้กระจายข่าวออกไปอย่างกว้างขวาง

จากกรณีดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2540 สรุปได้ว่า “ให้ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี โดยใช้รูปแบบในการฟื้นฟู เช่นเดียวกับการดำเนินงานของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี และโครงการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ จังหวัดราชบุรี”

พระราชดำริ

พระราชดำริเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริกับแม่ทัพภาคที่ 1 พลโทวิจิตร กระจ่างสนธิ ฌ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ดำเนินการตรวจสอบสภาพพื้นที่ เพื่อดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่ากุยบุรี โดยทรงมีพระราชวินิจฉัยให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว โดยใช้รูปแบบในการฟื้นฟูเช่นเดียวกับการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี และโครงการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดราชบุรี

พระราชดำริเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2541

★ ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้ประหยัดงบประมาณไปได้มาก

★ ให้ปลูกสับปะรดที่คุณภาพไม่จำเป็นต้องดีนัก สำหรับเป็นอาหารช้างโดยที่ลูกค้าของสับปะรดคือช้าง และเพื่อให้คนและช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ให้ชาวบ้านมาช่วยดูแลพืชอาหารช้าง พร้อมทั้งให้ค่าตอบแทนเขาด้วย ถ้าชาวบ้านไม่มีที่ปักให้จัดที่ปักอาศัยให้โดยไม่ต้องแพงนัก และให้ปลูกฝักสวนครัวในพื้นที่ด้วย

★ ให้สำรวจตรวจสอบพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะทำ Check Dam ซึ่งหากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหมาะสมก็ดำเนินการได้เลย

★ ให้พัฒนาที่ดินโดยใช้หญ้าแฝก เพราะมีระบบรากยาว ช่วยอุ้มน้ำสร้างความชุ่มชื้นได้มากและจะพัฒนาดินด้วย

★ ถ้ามีฝนแล้งหรือเกิดน้ำท่วม ก็พิจารณาหาแหล่งน้ำสัก 1 จุด ซึ่งจะใช้น้ำมาเติม Check Dam ก็ได้และเนื่องจากแม่น้ำกุยบุรีเป็นแม่น้ำสายสำคัญ ปัจจุบันมีปริมาณน้ำน้อยและต้นเขินในฤดูแล้ง ควรมีการสร้างฝายหรือเขื่อนเก็บกักน้ำ รวมถึงการขุดลอก หรือหาแนวทางแก้ไขโดยวิธีอื่น เพื่อให้มีน้ำใช้ได้ตลอดปี เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรและการใช้สอยของราษฎรในบริเวณลุ่มน้ำดังกล่าว

พระราชดำริเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2541

★ เนื่องจากสัตว์ป่าอยู่ในพื้นที่จำนวนมากโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในป่าลึก จึงควรมีการปลูกพืชเสริมเพื่อเป็นอาหารของสัตว์ป่า เช่น การปลูกอ้อย สับปะรด หรือพืชอื่น ๆ ที่เหมาะสม โดยทดลองนำพันธุ์พืชขึ้นเฮลิคอปเตอร์ไปโปรยในกลางป่าบริเวณต่าง ๆ เพื่อให้เติบโตและเป็นอาหารของสัตว์ป่า ซึ่งอาจจะเป็นทฤษฎีใหม่อีกแบบ

★ ควรพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำให้แก่พื้นที่โครงการและนำมาใช้ในการเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสม

พระราชดำริเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2542

★ ช้างควรรอยู่ในป่า เพียงแต่ต้องทำให้ป่านั้นมีอาหารช้างให้เพียงพอ การปฏิบัติ คือ ให้ไปสร้างอาหารในป่าเป็นแปลงเล็ก ๆ และกระจาย

★ กรณีช้างออกมาที่ชายป่า ต้องให้ความปลอดภัยกับช้างบ้าง

พระราชดำริเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2542

★ เมื่อช้างมีอาหารรับประทานก็จะไม่มารบกวนชาวบ้าน และให้นำเมล็ดพันธุ์พืชไปโปรยเพิ่มเติมอีก เพื่อจะได้เป็นอาหารของช้างป่าในปีต่อไป

พระราชดำริเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2542

★ การปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารช้างตามที่ได้ดำเนินการปลูกตามรูปถ่ายที่ส่งให้ทอดพระเนตรนั้น จะไม่ค่อยได้ประโยชน์เพราะปลูกไม่ลึกเข้าไปในป่า ควรปลูกให้ลึกเข้าไปในป่ามาก ๆ และปลูกให้กระจาย อย่าปลูกเพียงแห่งเดียวให้ปลูกหลาย ๆ แห่ง การโปรยหว่านทางอากาศก็เช่นเดียวกัน ให้โปรยหว่านเข้าไปในป่าลึก ๆ และจัดชุดสำรวจดูว่าได้ผลหรือไม่ ต้องการให้ช้างหากินอยู่ในป่าลึก ๆ ก็ควรทำในป่าลึก ๆ เข้าไป

★ การจัดทำ Check Dam ก็ควรทำในป่าลึก ๆ เข้าไป

★ ทั้งการทำ Check Dam และการปลูกพืชให้ช้างไม่ควรใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ให้ทหารที่มีหน้าที่ในการลาดตระเวนอยู่แล้ว นำพืชหรือเมล็ดพันธุ์พืชติดตัวไปด้วย และทำการปลูกในขณะลาดตระเวนเข้าไปในป่าลึก ๆ

ผลการดำเนินงาน

กำหนดพื้นที่ดำเนินการเหนืออ่างเก็บน้ำยางชุม จำนวน 228,656 ไร่ หรือประมาณ 365.8 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำกุยบุรี โดยมีพื้นที่ปลายน้ำ (outlet) ที่อ่างเก็บน้ำยางชุม และพื้นที่เกษตรกรรมของราษฎร 3 หมู่บ้าน คือบ้านรวมไทย บ้านพูนอน และบ้านย่านซื่อ ในการดำเนินงานได้แบ่งพื้นที่การดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 (ปี 2542-2544) มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ 107,703 ไร่ หรือ 172.32 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านรวมไทย

ระยะที่ 2 (ปี 2545-2549) มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ 120,953 ไร่ หรือ 193.52 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บ้านย่านซื่อและบ้านพูนอน

1. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า

1.1 การก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธาร ลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

(1) ฝายชะลอน้ำแบบผสมผสาน (Check Dam) ดำเนินการก่อสร้างบริเวณพื้นที่ส่วนบน ในลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ (ร่องห้วย) รวมทั้งสิ้น 1,500 แห่ง

(2) ฝายต้นน้ำลำธารกึ่งถาวร ดำเนินการก่อสร้างในร่องห้วยสลับกับ Check Dam จำนวน 11 แห่ง

(3) อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก โดยมีกรมชลประทาน รับผิดชอบดำเนินงานแล้วเสร็จ 9 แห่ง

1.2 โครงการปลูกป่าและดูแลรักษาป่า จำนวน 18,000 ไร่

- กรมอุทยานแห่งชาติฯ (เดิมกรมป่าไม้รับผิดชอบ) ดำเนินการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม จำนวน 4,690 ไร่
- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า บริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี จำนวน 9,972 ไร่ โดยแยกเป็น กิจกรรมดำเนินงานในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า จำนวน 4,119 ไร่ และ ดูแลและฟื้นฟูสภาพป่าตามธรรมชาติ จำนวน 5,853 ไร่ รวมทั้งสนับสนุนการก่อสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น จำนวน 250 แห่ง

1.3 การโปรยหว่านเมล็ดพันธุ์พืช ตามเส้นทางเดินของช้างป่าระยะทางประมาณ 48 กิโลเมตร ได้แก่ มะขามเปรี้ยว มะเกลือ กระถิน และมะค่า ขณะนี้เมล็ดพันธุ์ที่โปรยหว่านเจริญเติบโตขึ้นอยู่หนาแน่น

1.4 การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำในบริเวณพื้นที่ 4,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บ้านรวมไทย หมู่ที่ 7 ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

2.1 ดำเนินการขุดบ่อน้ำประจำไร่นา ขนาดความจุ 1,260 ลบ.ม. จำนวน 30 บ่อ

2.2 ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในลักษณะการจ้างงานให้กับเกษตรกร จำนวน 70,000 กล้า แนะนำและส่งเสริมให้ความรู้ด้านการพัฒนาและปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ จำนวน 200 ไร่ พร้อมทั้งบริการตรวจวิเคราะห์ดิน

2.3 ส่งเสริมอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับเกษตรกร โดยการปลูกพืชแบบผสมผสานและการเลี้ยงไหม ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 32 ราย ส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 20 ราย ในพื้นที่ 100 ไร่ และ ส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 9 ราย ในพื้นที่ 105 ไร่

2.4 ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ จำนวน 50 ราย และแจกจ่ายพันธุ์ปลาให้กับราษฎร จำนวน 20 ราย

3. การประชาสัมพันธ์และจิตวิทยา ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และแผ่นพับ และ จัดชุดปฏิบัติการจิตวิทยาออกปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่าในพื้นที่โครงการอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อให้ราษฎรกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในผลกระทบที่เกิดขึ้น และเข้าใจในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของโครงการ